

بحران گرجستان: طرفهای درگیر، علتها و پیامدها

دکتر بهرام امیراحمدیان

بخش دوم

حل مشکلاتی است که از دولت پیشین به ارث برده است و از دید اقتصادی نیز توانایی از میان برداشتن آنها را ندارد. هرچند گرجستان به خوبی می دانست که یارای رویارویی با روسیه را ندارد، اما برای این حمله تدارک دیده بود. او کراین اعتراف کرده است که تجهیزاتی نظامی به گرجستان فرستاده است. کمک او کراین به یک همپیمان در رشته انقلابهای رنگی و یک شریک در پیمان گوآم در برابر دشمن مشترک، طبیعی به نظر می رسد.

آشکار است که پاسخ روسیه به گرجستان بسی سخت تر و فراتر از عمل گرجستان و در واقع تنبیهی سنگین بوده است؛ پاسخی که نشان دهنده خشم فروخته روسیه از سالها رجز خوانی گرجستان در برابر روسیه بوده است. گرجستان بعنوان همسایه ای در جنوب باختری روسیه که مرزهای شمالی آن یکسره منطبق با خط الراس کوههای قفقاز و نیز جمهوریهای قفقاز شمالی در فدراسیون روسیه است، مایه تنش و تهدید امنیت ملی برای روسیه بوده است. از همین رو، روسیه بارها به گرجستان هشدار داده بود که حق همسایگی را رعایت و از ورود نیروهای نظامی ناتو به خاک گرجستان و نفوذ کشورهای بیرون از منطقه در قلمرو خود جلوگیری کند؛ کاری که گرجستان هرگز

نتایج مناقشه و علل پاسخ شدید روسیه

با توجه به آنچه گذشت، می توان دریافت که اختلافهای روسیه و گرجستان بسیار ریشه دارتر از آن است که به نظر می رسد. پرسشی که مطرح است این است که آیا گرجستان احتمال شکست در جبهه نظامی را پیش بینی کرده بود؟ آیا این عملیات با فرض پیروزی دنبال می شد؟ با اینکه روسیه قدرتی اتمی و دارای یکی از بزرگترین ارتشهای جهان است، و در برابر، گرجستان کشوری کوچک و ناتوان، آیا نیروهای گرجستان می توانستند بر این ارتش پیروز شوند؟ هدف گرجستان و فرمانده کل نیروهای گرجستان از این عملیات چه بوده است؟ آیا بر آورد استراتژیک نادرست رییس جمهوری گرجستان زمینه ساز این رویداد بوده است؟ و...

در پاسخ این پرسشها که کلید حل معما را به دست می دهد، می توان گفت که احتمال می رود گرجستان برای بیرون رفتن از بن بست و جلب توجه جامعه جهانی به مسأله یکپارچگی سرزمینی خود و سنگ اندازیهای روسیه در راه اعمال حاکمیت گرجستان بر مناطق جغرافیایی خود، دست به این خودکشی سیاسی زده است. رییس جمهوری گرجستان در حال از دست دادن محبوبیت و مشروعیت خود در داخل به علت ناتوانی از

از پیش فراهم بود، ولی در ۲۰۰۸ رویدادهای دیگری نیز پیش آمد. برگزاری رزمایش گسترده (قفقاز ۲۰۰۸)، روسیه در قلمرو قفقاز شمالی و کناره‌های دریای سیاه در بهار ۲۰۰۸، نشان می‌داد که روسیه آماده‌باش کامل به نیروهای مستقر در قفقاز شمالی داده است. در گرجستان نیز برای این حمله تدارک دیده شده بود. در پاییز ۲۰۰۵ «ادوارد کوکوتی» (رئیس جمهوری خود خوانده اوستیای جنوبی) برای نخستین بار اعلام کرد که او کراین تانکهای «تی-۷۲»، هلیکوپترهای «می-۸»، زره‌پوش، موشک و جنگ‌افزارهای دیگر به گرجستان می‌فرستد.

در میانه‌ماه ۲۰۰۸ مقاله‌ای در سایت وزارت دفاع اوکراین مبنی بر کمکهای نظامی کشورها به گرجستان منتشر شد که در آن به شمار و نوع جنگ‌افزارها و کمکهای نظامی که گویا اوکراین در اختیار گرجستان قرار داده اشاره شده بود. اما داده‌های روسیه با اطلاعاتی که کی‌یف در گزارشهای سالانه خود به سازمان ملل متحد داده بود تفاوت داشت. برای نمونه، بر پایه این گزارش، در ۲۰۰۵ گرجستان ۱۶ تانک از اوکراین دریافت کرده بود، حال آنکه در گزارشهای روسیه شمار آنها ۳۱ دستگاه ذکر شده بود.

منبع خبری «نزاویسیمایا گازیتا» ادعا می‌کند که اطلاعاتی که کی‌یف به سازمان ملل متحد می‌دهد درست نیست. برای نمونه، بر پایه اطلاعات منتشر شده

○ غرب با استقرار سامانه پدافند موشکی در پیرامون مرزهای باختری روسیه رادار و گرجستان و دربرگیری نظامی روسیه رادار و گرجستان و اوکراین، دو جمهوری پیشین اتحاد شوروی، در کنار آذربایجان و مولداوی «سازمان همکاری گوام» را در برابر «CIS» (سازمان کشورهای مستقل مشترک‌المنافع) و روسیه تشکیل داده‌اند. هر دو کشور تصمیم دارند به ناتو پیوندند؛ موردی که روسیه سخت به آن اعتراض دارد.

نکرده و حتی مایه تهدید مستقیم مرزهای روسیه شده است. مرزهای شکننده روسیه با گرجستان که مرزهای جنوبی جمهوریهای خودمختار قفقاز شمالی است و خود مناطقی بحرانی است، برای روسیه و امنیت ملی آن اهمیت استراتژیک دارد. گرجستان در سایه شرایط نامناسب اقتصادی، توانایی تأمین هزینه‌های پاسداری از مرزهای ۹۸۰ کیلومتری کوهستانی (قفقاز بزرگ) را ندارد.

غرب با استقرار سامانه پدافند موشکی در پیرامون مرزهای باختری روسیه قصد دربرگیری نظامی روسیه را دارد و گرجستان و اوکراین، دو جمهوری پیشین اتحاد شوروی، در کنار آذربایجان و مولداوی «سازمان همکاری گوام» را در برابر «CIS» (سازمان کشورهای مستقل مشترک‌المنافع) و روسیه تشکیل داده‌اند. هر دو کشور تصمیم دارند به ناتو پیوندند؛ موردی که روسیه سخت به آن اعتراض دارد.

روسیه در برابر ابتکار سامانه پدافند موشکی، نخست لب به اعتراض گشود و سپس کشورهای میزبان سامانه‌های موشکی غرب را تهدید کرد؛ ولی همزمان همکاری با غرب و در اختیار گذاشتن رادار خود در «قبله» آذربایجان را پیشنهاد کرد؛ ولی با واکنش سرد آمریکا، از پیمان CFE (کنترل جنگ‌افزارهای متعارف در اروپا) بیرون رفت و پس از ۱۲ سال بار دیگر هواپیماهای استراتژیک (با ۳ هزار کیلومتر برد و ۳ کلاهک هسته‌ای) را بر فراز اقیانوسهای اطلس و آرام به پرواز درآورد، نوسازی ارتش را آغاز کرد، استقرار سامانه‌های پدافندی تازه در سراسر روسیه را در برنامه قرار داد و به رویارویی با غرب برخاست.

مورد دیگری که واکنش سخت روسیه را سبب شد، اعلام استقلال کوزوو بی‌رضایت کشور مادر (صربستان) و پشتیبانی ایالات متحده و اتحادیه اروپا از آن بود که با وجود مخالفت شدید روسیه، به شناسایی بین‌المللی کوزوو انجامید؛ هر چند گرجستان به علت داشتن شرایط مشابه در مورد اوستیا و آبخازیا، با استقلال کوزوو موافق نبود. روسیه اعلام کرد که این مورد سبب خواهد شد که اوستیای جنوبی، قره‌باغ و آبخازیا نیز اعلام استقلال کنند و ترانس دنیستر در مولداوی نیز می‌تواند در این چارچوب مطرح شود.

چنان که گفته شد، زمینه درگیری روسیه و گرجستان

خاستگاه همه مشکلات و گرفتار یهارا مناطق جدایی خواه عنوان می کرد. از همین رو استیای جنوبی چند بار با حمله ناموفق گرجیها روبه رو شد که در يك مورد به سرنگونی هلی کوپتر ارتش گرجستان در تسخینوالی انجامید و در مورد دیگری نیز خود رییس جمهوری در عملیات ناکام مشارکت داشت.

می توان گفت که در حمله ۸ اوت ۲۰۰۸ ارتش گرجستان به تسخینوالی، گرجستان به پشتیبانی ایالات متحده و اتحادیه اروپا و ناتو بسیار امیدوار بوده و بر آورد استراتژیک نادرست، مایه ناکامی گرجستان شده است.

ایالات متحده با هدف تأمین منافع حیاتی خود از جمله تنوع بخشی به منابع تأمین انرژی، گسترش حضور نظامی - سیاسی خود و از همه مهمتر مهار کردن روسیه، دارنده بزرگترین زرادخانه هسته ای جهان و قدرت اتمی برتر، به منطقه آمده و با ساماندهی و راهبری انقلابهای رنگین در جمهوریهای پیشین اتحاد شوروی در پیرامون و همسایگی فدراسیون روسیه و تشویق و کمک به آنها برای بیرون رفتن از مدار روسیه و پیوستن به ساختارهای یورو - آتلانتیک، از جمله «سازمان امنیت و همکاری در اروپا»، «شورای اروپا»، تشکیل اتحادیه «گوآم»، «تراسیکا» و حضور در ساختارهای «مشارکت برای صلح ناتو» و سپس ناتو، آنها را به پیوستن به اتحادیه اروپا تشویق می کند.

روسیه برای حفظ ثبات و امنیت در مرزهای جنوبی، تأمین امنیت شهروندان روس تبار در این جمهوریها، جلوگیری از حضور نیروهای بیگانه در «خارج نزدیک» خود و جلوگیری از جدا شدن واحدهای سازنده فدراسیون، با نگرانی دگرگونیهای منطقه را دنبال می کند و یارای ورود به مسابقه جنگ افزاری تازه را هم (که اتحاد جماهیر شوروی را از پا انداخت) ندارد؛ با این همه، می کوشد ابتکار عمل را در منطقه به دست گیرد. بدین سان، رویارویی ایالات متحده و روسیه به یک بازی با یک طرف برنده و یک طرف بازنده تبدیل شده است و بر منطقه اثر می گذارد. ایران و روسیه نیز در جای خود، در اندیشه حضور بیشتر در منطقه، پیگیری منافع خود و اثرگذاری هر چه بیشتر در آن هستند. این دگرگونیها مایه چالش میان روسیه و جمهوری اسلامی ایران می شود که به ظاهر در پی همکاری با یکدیگرند. ایران به سوی تبدیل شدن به یک قدرت اتمی و منطقه ای پیش

○ برگزاری رزمایش گسترده «قفقاز ۲۰۰۸» روسیه در قلمرو قفقاز شمالی و کناره های دریای سیاه در بهار ۲۰۰۸، نشان می داد که روسیه آماده باش کامل به نیروهای مستقر در قفقاز شمالی داده است. در گرجستان نیز برای این حمله تدارک دیده شده بود.

از سوی وزارت دفاع روسیه، اوکراین در بهار ۲۰۰۸ قصد فروش ۲۵ زره پوش «ب ت ار - ۸۰»، ۲۰ خودرو زرهی «ب ام پ - ۲»، شش سیستم پدافند موشکی «بوک»، ۵۰ سیستم موشکی «ایگلا - ۱» و ۴۰۰ فروند موشک برای آنها و اقلام دیگری به گرجستان داشته است، که البته در وزارت دفاع اوکراین این خبر را یکسره تکذیب می کنند.

افزون بر آن، از واپسین سالهای حکومت شواردنازه همکاری نظامی گرجستان با آمریکا آغاز شد. پس از روی کار آمدن ساآکاشویلی در گرجستان، گرایش به ساختارهای اروپایی و غربی و همکاری نظامی با آمریکا بیشتر شد. تجهیز ارتش گرجستان از سوی آمریکا و اوکراین، این کشور را به این باور رسانده بود که می تواند با روسیه درگیر شود؛ اما در حالی که توان نظامی گرجستان را باروسیه به هیچ رو نمی توان سنجید، جای پرسش دارد که چگونه گرجستان به این باور رسیده بوده است.^{۱۶}

دشواریهای پیش روی رییس جمهوری گرجستان

وعده های رهبران انقلابی گرجی در انقلاب مخملی ۲۰۰۳ و وعده های انتخاباتی ساآکاشویلی در دوره های یکم و دوم ریاست جمهوری در باره بازگرداندن حاکمیت ملی بر سراسر کشور و بازگرداندن استانهای جدا شده از گرجستان تحقق نیافت (جز حل مسالمت آمیز مسئله آجاریا که با کمک روسیه انجام شد). همچنین کار مبارزه با فساد اداری و از میان برداشتن مشکل بیکاری و بهبود وضع اقتصادی با اجرای اصلاحات و جلب سرمایه گذاری خارجی هم به جایی نرسید. در این شرایط، حکومت مرکزی

شدن ۳۰ سرباز پاسدار صلح روسی در آغاز حمله گرجیها و کمابیش ۲۰۰۰ غیر نظامی شد. به ادعای ارتش گرجستان، در این عملیات نزدیک به ۱۰۰ تن از نیروهای گرجی نیز کشته شدند. با آغاز درگیریها، موج پناهندگان به سوی شمال، به اوستیای شمالی در فدراسیون روسیه به حرکت درآمد و کمابیش ۳۰۰۰۰ تن از اوستیای جنوبی به اوستیای شمالی پناه بردند. گفتنی است که بسیاری کسان که بر اثر درگیریها در نخستین سالهای دهه ۹۰ از اوستیای جنوبی به اوستیای شمالی پناهنده شده بودند، همچنان در اوستیای شمالی زندگی می کنند.

گرجستان ناگزیر از فراخواندن ۲۰۰۰ سرباز گرجی مستقر در عراق شده است تا برای کمک به ارتش گرجستان به میهن باز گردند.

گذشته از مشکلات اقتصادی و بیکاری که فشاری سنگین بر اقتصاد ناتوان گرجستان دارد، گرجستان با دشواریهای تازه ای نیز روبه رو شده که برخاسته از این شرایط است. این موارد بهانه به دست مخالفان حکومت می دهد که فشار خود را بر دولت ساآکاشویلی افزایش دهند و برای سرنگون کردن آن همدست شوند.

مراکز مورد حمله از سوی روسیه

روسیه گذشته از حمله به تسخینوالی و پس گرفتن آن، دامنه عملیات نظامی خود را به مناطق دیگر هم گسترش داد. پایگاه هوایی وازیانی در تفلیس و کارخانه

○ از واپسین سالهای حکومت شواردنادزه همکاری نظامی گرجستان با آمریکا آغاز شد. پس از روی کار آمدن ساآکاشویلی در گرجستان، گرایش به ساختارهای اروپایی و غربی و همکاری نظامی با آمریکا بیشتر شد. تجهیز ارتش گرجستان از سوی آمریکا و اوکراین، این کشور را به این باور رسانده بود که می تواند با روسیه درگیر شود.

می رود و روسیه تحمل ایران اتمی در مرزهای جنوبی خود را ندارد. روسیه رقیب ایران در قفقاز است (برای نمونه، جلوگیری آن از صدور گاز ایران به گرجستان از راه ارمنستان). ایالات متحده آمریکا و همپیمان منطقه ای آن ترکیه، بیشترین بهره را از این شرایط می برند. برای نمونه، ایالات متحده و روسیه در سایه رقابت روسیه و ایران بر سر تعیین مسیر خط لوله انتقال نفت حوزه دریای مازندران (که روسیه می کوشید آنرا به سوی شمال و از خاک خود به بازارهای مصرف هدایت کند و ایران تبلیغ می کرد که نزدیکترین، امن ترین و ارزاترین راه از خاک ایران می گذرد)، توانستند این خط لوله را از راه سوم و از خاور به باختر از قلمرو ترکیه به دریای مدیترانه برسانند و ایران و روسیه را از صحنه بازی کنار بگذارند.

حمله روسیه

با یورش ناگهانی نیروهای گرجی به مواضع صلحبانان مستقر در تسخینوالی در ۸ اوت ۲۰۰۸، جنگ میان گرجستان و جدایی خواهان اوستی از یک سو و سربازان پاسدار صلح روسی از سوی دیگر در گرفت. گرجیها در آغاز حمله، توانستند با وارد کردن تلفاتی به نیروهای پاسدار صلح و جدایی خواهان اوستی، تسخینوالی را بگیرند. روز بعد یگانهای ارتش پنجاه و هشتم روسیه برای کمک به پاسداران صلح وارد منطقه شد. با حمله روسیه به اوستیای جنوبی و زیر آتش سنگین توپخانه و تانکهای روسی، سربازان گرجی دست از ایستادگی کشیدند و با دادن تلفاتی ناگزیر از عقب نشینی شدند و تسخینوالی به دست نیروهای روسی افتاد. روسیه اعلام کرد که در پی تجاوز به گرجستان نیست و این عملیات تنها برای کمک به نیروهای پاسدار صلح روسی و شهروندان روسی ساکن اوستیای جنوبی صورت گرفته است. عملیات سریع روسیه در اوستیای شمالی دور از انتظار گرجیها بود و ارتش گرجستان هرگز نمی پنداشت که روسیه چنین واکنش سختی از خود نشان دهد. این نکته نشان دهنده اشتباه گرجستان در پیش بینی ضد حمله روسها بود.

برآیند جنگ

این جنگ سبب کشته شدن ۱۵ سرباز و زخمی

امّا ارتش روسیه اعلام کرده است که قصد دارد با هدف «حفظ صلح» بخشی از نیروهای خود را در گرجستان نگهدارد تا مناطق حایل در پیرامون استانهای اوستیای جنوبی و آبخازی (دیگر استان جدایی‌خواه طرفدار روسیه) را کنترل کنند. این مناطق حایل بخشی از بزرگراه اصلی از تفلیس به دریای سیاه و همچنین پایگاه هوایی اصلی گرجستان در سناکی را در بر می‌گیرد.^{۱۷}

فراخوانی نیروهای روسیه از بندر پوتی

روسیه عقب‌نشینی نیروهایش از بندر استراتژیک پوتی در کناره دریای سیاه را از ۲۳ شهریور ۱۳۸۷ آغاز کرد. این اقدام روسیه با توجه به آخرین مهلت عقب‌نشینی روسها از گرجستان (۱۵ سپتامبر) که از سوی فرانسه تعیین شده است، صورت گرفت. به گزارش رویترز، دولت گرجستان از اجرای مرحله نخست عقب‌نشینی روسها از خاک آن کشور استقبال و اعلام کرد امیدوار است نیروهای روسیه تا پایان مهلت مرحله دوم عقب‌نشینی از گرجستان (۱۰ اکتبر)، یکسره خاک گرجستان را ترک کنند. خبرنگار رویترز گزارش داد که نیروهای مسلح روسیه را سوار بر کامیون دیده است که در سپیده دم ۲۳ شهریور (۱۳ سپتامبر) مواضع خود در بندر پوتی را ترک کرده‌اند. لومایاریس شورای امنیت ملّی گرجستان نیز اعلام کرد که سربازان روسی و خودروهای زرهی آن کشور شش پست بازرسی و یک

موتناژ سوخو در تفلیس، از جمله هدفهای روسیه بود؛ شهر گوری در شمال غربی تفلیس و در نزدیکی تسخینوالی بعنوان مرکز پشتیبانی عملیاتی و محل استقرار نیروهای گرجی، هدف حملات هوایی روسیه قرار گرفت؛ بندر پوتی در کناره دریای سیاه برای جلوگیری از رسیدن کمک به گرجستان از راه دریا، درهم کوبیده شد؛ به ادعای گرجیها، محاصره دریایی گرجستان نیز با نیروی دریایی روسیه انجام گرفته است.

روسیه و بندر پوتی

بندر پوتی در دریای سیاه، برای گرجستان اهمیت ویژه دارد. در جریان درگیریها، روسیه برای جلوگیری از رسیدن کمکهای نظامی از غرب و آمریکا به گرجستان، این بندر را بمباران کرد و از کار انداخت و سپس آنرا گرفت، در حالی که این بندر بیرون از منطقه حایلی است که روسیه برای اوستیای جنوبی و آبخازی تعیین کرده است.

ژنرال آناتولی نوگوتسین، معاون رییس ستاد مشترک ارتش روسیه، انتقاد غرب مبنی بر نقض شدن توافق صلح از سوی روسیه را رد کرد و ناتورا متهم کرد که از برنامه کمکهای بشر دوستانه همچون پوششی برای فعالیتهای نیروی دریایی خود در دریای سیاه بهره می‌گیرد. ژنرال نوگوتسین همچنین هشدار داد که چنانچه آمریکا در صدد مسلح کردن دوباره گرجستان برآید، روسیه می‌تواند نیروهای بیشتری به گرجستان بفرستد.

آمریکا و فرانسه، روسیه را متهم کرده‌اند که با ایجاد مناطق حایل و پستهای بازرسی، آتش بس با گرجستان را نقض کرده است. فرانسه برای برقراری آتش بس میان روسیه و گرجستان میانجیگری کرده بود تا به درگیریهای نظامی پایان داده شود. مقاد موافقتنامه آتش بس درباره میزان گستردگی مناطق حایل روشن نیست.

گوردون جاندر، سخنگوی کاخ سفید گفت که پستهای بازرسی و مناطق حایل ایجاد شده از سوی روسیه، در شمار شرایط آتش بس نبوده است.

اریک شاولیهف، سخنگوی وزارت خارجه فرانسه هم گفت روشن شدن جزئیات توافق آتش بس در گرو گذشتن یک قطعنامه از شورای امنیت است.

○ ایران به سوی تبدیل شدن به یک قدرت اتمی و منطقه‌ای پیش می‌رود و روسیه تحمّل ایران اتمی در مرزهای جنوبی خود را ندارد. روسیه رقیب ایران در قفقاز است (برای نمونه، جلوگیری آن از صدور گاز ایران به گرجستان از راه ارمنستان). ایالات متّحده آمریکا و همپیمان منطقه‌ای آن ترکیه، بیشترین بهره‌را از این شرایط می‌برند.

○ ایالات متحده و روسیه در سایه رقابت روسیه و ایران بر سر تعیین مسیر خط لوله انتقال نفت حوزه دریای مازندران (که روسیه می‌کوشید آنرا به سوی شمال و از خاک خود به بازارهای مصرف هدایت کند و ایران تبلیغ می‌کرد که نزدیکترین، امن‌ترین و ارزاترین راه از خاک ایران می‌گذرد)، توانستند این خط لوله را از راه سوم و از خاور به باختر از قلمرو ترکیه به دریای مدیترانه برسانند و ایران و روسیه را از صحنه بازی کنار بگذارند.

دریای سیاه، میدان روپاری روسیه و غرب

روسیه برای پشتیبانی عملیات نظامی خود در قفقاز بویژه برای کمک به آبخازیا از راه دریای سیاه و جلوگیری از رسیدن کمک‌های نظامی غرب به گرجستان، کرانه دریای سیاه گرجستان را در کنترل خود گرفت. با توجه به موقع جغرافیایی گرجستان، طبیعی است که ارتباط این کشور با جهان غرب، بیشتر از راه دریای سیاه امکان‌پذیر است. از همین رو نخستین بخش کمک‌های بشر دوستانه آمریکا با یک فروند ناو جنگی فرستاده شد که اعتراض روسیه را برانگیخت. ناوگان ششم آمریکا، با هدف کمک به ارتش گرجستان، روز سوم شهریور به دریای سیاه رسید و در کرانه‌های گرجستان پهلو گرفت. همزمان با این اقدام آمریکا، ستاد گل ارتش روسیه اوضاع در دریای سیاه را آشفته توصیف کرد. آناتولی نوگوویتسین، جانشین رییس ستاد گل ارتش روسیه در یک نشست مطبوعاتی گفت: «سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) به بهانه فرستادن کمک‌های انسان‌دوستانه شمار واحدهای دریایی خود را افزایش می‌دهد.» وی افزود: «گذشته از رسیدن کشتیهای آلمانی و اسپانیایی به دریای سیاه،

پایگاه نظامی موقت در بندر پوتی را رها کرده‌اند. لومایا در گفت‌وگو با خبرنگار آسوشیتدپرس اعلام کرد که روسها به توافقنامه هشتم سپتامبر میان مسکو و هیأت نمایندگی اتحادیه اروپا عمل کرده‌اند. گرجستان و کشورهای اروپایی خواستار عقب‌نشینی کامل نیروهای روسی و بازگشت آنها به مواضع پیش از جنگ هستند. از سوی دیگر، آندره نسترنکو سخنگوی وزارت امور خارجه روسیه نیز عقب‌نشینی ارتش روسیه از بندر پوتی را تأیید کرد. در هشتم سپتامبر، در پی گفتگوهای نمایندگان اتحادیه اروپا و روسیه، مسکو پذیرفت که تا یک ماه نیروهای خود را از نواحی امنیتی در خاک گرجستان در پیرامون دو جمهوری استقلال طلب اوستیای جنوبی و آبخازی فرخواند. هیأت نمایندگی اروپا به سرپرستی نیکلاس کوزی رییس جمهوری فرانسه و رییس دوره‌ای اتحادیه اروپا توانست روسها را قانع کند که تا ۱۵ سپتامبر در چارچوب مرحله نخست عقب‌نشینی از گرجستان، دستور فراخوانی نیروها از بندر پوتی را صادر کنند.

لومایا دبیر شورای امنیت ملی گرجستان به رویترز گفت: «اجرای مرحله نخست عقب‌نشینی روسها از گرجستان نخستین نمونه تلاش اروپای یکپارچه است که روسیه را به عقب‌نشینی واداشته است.» البته مسکو اعلام کرده است که نیروهای روسی همچنان در دو جمهوری جدایی‌خواه اوستیای جنوبی و آبخازی خواهند ماند. روسها اعلام کرده‌اند که شمار نیروهای روسی در این دو جمهوری ۷۶۰۰ نفر خواهد بود، در حالی که به گفته دولت‌های غربی، این اقدام روسیه با مفاد نخستین توافقنامه آتش‌بس میان گرجستان و روسیه همخوانی ندارد. در این توافقنامه که در ۱۲ اوت، پنج روز پس از جنگ، به امضا رسیده، تأکید شده است که نیروهای دو طرف باید به مواضع پیش از آغاز درگیری بازگردند. برپایه توافقنامه تازه‌ای که میان روسیه و نمایندگان اتحادیه اروپا به امضا رسید، قرار شد که ناظران بین‌المللی از اول اکتبر در مناطق امنیتی گرجستان مستقر شوند. به ادعای شورای امنیت ملی گرجستان، هنوز ۱۲۰۰ سرباز روس در ۱۹ پست نظامی که ۱۲ پست بیرون از خاک اوستیا و ۷ پست بیرون از خاک آبخازیا است، مانده‌اند.^{۱۸}

دریای سیاه به بهانه رساندن کمکهای انسان دوستانه به گرجستان، ناو جنگی «یو.اس.اس. تیلور» نیز با گذشتن از تنگه بسفر برای شرکت در رزمایش دریای سیاه وارد این دریا شده است و احتمال می‌رود که یک ناو جنگی دیگر هم به زودی به دریای سیاه برسد.^{۲۰}

ورود ناوهای غربی به دریای سیاه، با واکنش تند روسیه روبه‌رو شد. یکی از فرماندهان پیشین ناوگان روسیه گفت که ناوگان روسیه در دریای سیاه می‌تواند در بیست دقیقه ناوهای سازمان پیمان آتلانتیک شمالی را در این دریا نابود کند. ستاد کل ارتش روسیه اعلام کرد، ده کشتی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی شامل سه فروند کشتی جنگی آمریکایی، یک فروند شناور لهستانی به نام ژنرال پولاسکی، یک فروند شناور آلمانی به نام اف‌جی اس لوبک، شناور اسپانیایی حامل موشکهای هدایت شونده به نام آدمیرال خوال دو بوربون و همچنین چهار فروند کشتی ترکیه در دریای سیاه هستند و انتظار می‌رود هشت کشتی جنگی دیگر نیز به این گروه بپیوندند. در یاسالار ادوارد بالتین گفت «این گروه دریایی از سازمان پیمان آتلانتیک شمالی که در دریای سیاه حضور دارد، با وجود قدرت ظاهری، ارزش جنگی ندارد». وی افزود «در صورت لزوم پرتاب موشکهایی از رزمناو موشک‌انداز موسکوا و دو یاسه شناور موشک‌انداز دیگر برای نابود کردن همه ناوهای این گروه دریایی ناتو کافی خواهد بود». بالتین گفت ناوگان روسیه در دریای سیاه از زرادخانه موشکی نیرومندی برخوردار است، با این همه، ما حمله را آغاز نخواهیم کرد. به هر رو، بالتین خاطر نشان کرد که احتمال رویارویی نظامی روسیه و سازمان پیمان آتلانتیک شمالی در دریای سیاه ناچیز است.

ناوگان روسیه در دریای سیاه، گذشته از رزم ناو موسکوا حامل موشکهای هدایت شونده، که فرماندهی این ناوگان را دربر دارد، دست کم سه فروند ناوشکن، دو شناور حامل موشکهای هدایت شونده، چهار ناوچه حامل موشکهای هدایت شونده و شش قایق توپدار را در برمی‌گیرد.

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی پس از پایان درگیریهای مسکو و تفلیس، از تصمیم خود برای فرستادن کمکهای بشر دوستانه به گرجستان خبر داد. منابع اطلاعاتی ارتش روسیه اعلام کردند که کشتیهای

○ اوکراین نیز پس از انقلاب نارنجی ۲۰۰۵ که در پی انقلاب رز ۲۰۰۳ گرجستان و پشتیبانی کشورهای غربی و گرجی‌ها رخ داد، مخالفت و ناسازگاری با روسیه را آغاز کرد و روسیه با محدود کردن تحویل گاز به اروپا از راه این کشور و افزایش دادن بهای گاز صادراتی به اوکراین به رویارویی با یوشچنکو رئیس جمهوری ضد روسی اوکراین برخاست. با اعلام آمادگی اوکراین برای پیوستن به ناتو، آشکار شد که این کشور در خط همکاری و هم‌رایی با گرجستان در برابر روسیه است. سازمان گوآم نیز از پیش، زمینه‌های همدستی و همکاری دو کشور در مخالفت با گسترش نفوذ روسیه را فراهم کرده بود.

کشتیهای نظامی آمریکایی و لهستانی نیز با گذر از تنگه بسفر به سوی دریای سیاه حرکت کرده‌اند. مقامات ناتو ادعا کردند که کشتیهای جنگی این سازمان برای حمل کمکهای انسان دوستانه به گرجستان در دریای سیاه مستقر شده‌اند.^{۱۹}

همزمان با افزایش ناوهای آمریکایی در دریای سیاه، روسیه نیز کشتیهای جنگی خود را به سواحل آبخازیا فرستاد. در یاسالار سرگئی مینایلو از فرماندهان بلندپایه نیروی دریایی روسیه با اعلام ورود کشتیهای جنگی آن کشور به سواحل آبخازیا گفت: هدف از فرستادن این کشتیها، پشتیبانی از صلح و ثبات در آبخازیا و آبهای سرزمینی این جمهوری است. این گروه کشتیهای جنگی، رزمناو موشک‌انداز موسکوار نیز در برمی‌گیرد که گزارشهای پیشین حاکی از تصمیم مسکو برای بازگرداندن آن به مقر همیشگی اش بود. در همین حال، «بنی شفق» نوشت که در پی ورود ناو جنگی «مک فول» (۷۴)، آمریکا و نیز یک ناوچه گارد ساحلی آن کشور به

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی که به دریای سیاه فرستاده شده‌اند، به بیش از یکصد موشک کروز، تام‌هاوک و موشکهای ضد کشتی هارپون مجهزند.^{۲۱}

نقش اوکراین در درگیریها

اوکراین نیز پس از انقلاب نارنجی ۲۰۰۵ که در پی انقلاب رز ۲۰۰۳ گرجستان و با پشتیبانی کشورهای غربی و گرجیها رخ داد، مخالفت و ناسازگاری با روسیه را آغاز کرد و روسیه با محدود کردن تحویل گاز به اروپا از راه این کشور و افزایش دادن بهای گاز صادراتی به اوکراین به رویارویی با یوشچنکو رییس جمهوری ضد روسی اوکراین برخاست. با اعلام آمادگی اوکراین برای پیوستن به ناتو، آشکار شد که این کشور در خط همکاری و هم‌رأیی با گرجستان در برابر روسیه است. سازمان گوام نیز از پیش، زمینه‌های همدستی و همکاری دو کشور در مخالفت با گسترش نفوذ روسیه را فراهم کرده بود. با فرستاده شدن جنگ‌افزار از سوی اوکراین به گرجستان و تأیید آن از سوی وزارت خارجه اوکراین، زمینه اشتباهات استراتژیک گرجستان در حمله به اوستیای جنوبی، آماده شد. روسیه در حمله به بندر پوتی و محاصره دریایی گرجستان، از ناوگان خود در دریای سیاه که پایگاهش در قلمرو اوکراین و در اجاره روسیه است، استفاده کرد. اکنون اوکراین با بهره‌گیری از فرصت و برای ابراز همدلی با گرجستان اعلام کرده است که روسیه نباید ناوگان خود را برای حمله به گرجستان به کار می‌گرفت و هشدار داده است که چنانچه روسیه از بندرهای دریای سیاه در شبه جزیره کریمه (در اوکراین) استفاده کند، اجازه بازگشت نیروهای نظامی روسیه به پایگاههای دریایی اوکراین را نخواهد داد. اوکراین مدتهاست که خواستار تخلیه پایگاههای اجاره شده از سوی روسیه است و از همین رو اعلام کرده است که خروج ناوگان روسیه از بندرهای اوکراین، بی‌اعلام شرح مأموریت و گرفتن اجازه از مقامات اوکراینی، ممکن نخواهد بود.

روسیه به اوکراین نظری مانند گرجستان دارد و آنرا کشوری می‌بیند که بسیار به غرب و ناتو نزدیک شده است. دولت اوکراین به بهره‌گیری روسیه از ناوگان خود در دریای سیاه برای بستن راه بر بندرهای گرجستان اعتراض کرد. این ناوگان در سواستاپل در کریمه که

اینک بخشی از خاک اوکراین به‌شمار می‌آید، مستقر است. دولت اوکراین همچنین کوشیده است محدودیتهایی بر توافقنامه امضا شده میان روسیه و آن کشور درباره عملیات این ناوگان اعمال کند. این توافقنامه به نیروی دریایی روسیه امکان استفاده از این بندر را می‌دهد اما اکنون اوکراین خواهان آن است که از هر عملیاتی که نیازمند اعزام این ناوگان باشد، آگاه شود؛ درخواستی که روسها را خوش نیامده است.

روسیه همچنین از دورنمای پیوستن اوکراین به ناتو و تمدید نشدن قرارداد مربوط به استفاده ناوگان روسیه از بندرهای اوکراین ناخشنود است. پیشنهاد اوکراین به غرب برای بهره‌گیری از رادار هشدار دهنده این کشور نیز با خشم روسیه روبه‌رو شده و بر تنشها افزوده است. روسیه چند ماه پیش قرارداد مربوط به استفاده از دو پایگاه راداری را لغو کرد. یکی از این پایگاهها در نزدیکی مرز اوکراین و مجارستان و دیگری در بندر سواستاپل است. هنوز روشن نیست که این رادارها تا چه اندازه برای ناتو سودمند خواهد بود و اهمیت این پیشنهاد بیشتر سیاسی است.

دولت اوکراین همچنین برای برپایی سامانه پدافند موشکی با همکاری دیگر کشورهای اروپایی اعلام آمادگی کرده است. لهستان نیز هم‌زمان با بحران گرجستان، با آمریکا بر سر استقرار سامانه پدافند موشکی در خاک خود به توافق دست یافت که هشدار روسیه به لهستان را در پی داشت.

○ رییس جمهوری روسیه در ۱۲ شهریور اعلام کرد که مسکو دیگر می‌خائیل ساآکاشویلی را رییس جمهوری گرجستان نمی‌شناسد. به گزارش خبرگزاری فرانسه از مسکو، دمیتری مدودف در يك سخنرانی تلویزیونی از ساآکاشویلی بعنوان يك «جسد سیاسی» نام برد و افزود: از نظر ما، رژیم گرجستان شکست خورده و ساآکاشویلی دیگر وجود ندارد.

میان رییس جمهوری و نخست‌وزیر رو به افزایش گذاشت و آقای یوشچنکو، نخست‌وزیر را به خیانت متهم کرد و گفت او در بحران گرجستان طرف روسیه را گرفته است. این درگیری سیاسی در آستانه دیدار دیک چنی، معاون رییس جمهوری آمریکا از اوکراین (۴ سپتامبر)، رخ داد.

چنین می‌نماید که روسیه پس از پیروزی در قفقاز، به مسائل خود با اوکراین خواهد پرداخت. شبهه جزیره کریمه که در قلمرو سرزمینی روسیه بود، از سوی نیکیتا خروشچف (۱۹۷۱-۱۸۹۴) در دوران رهبری او بر حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی (۱۹۶۴-۱۹۵۳) در ۱۹۵۴ به اوکراین داده شد. در نخستین ماه‌ها پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۱، حاکمیت سرزمینی شبهه جزیره کریمه مورد مناقشه بین روسیه و اوکراین بود. روس تباران و تاتارهای شبهه جزیره کریمه خواهان پیوستن به روسیه هستند. به نظر می‌رسد زمان آن فرارسیده باشد که روسیه با تضيیقاتی که اوکراین برای ناوگان دریای سیاه آن ایجاد می‌کند، خواستار بازگرداندن مسالمت‌آمیز و در غیر این صورت قهرآمیز کریمه به روسیه شود.

موضع روسها

اظهار نظر روسها در مورد آغاز حمله به مواضع گرجیها پس از تسخیر تسخینوالی مرکز اوستیای جنوبی از سوی ارتش گرجستان نشان می‌دهد که روسیه

○ روسیه در زمینه شناسایی استقلال اوستیای جنوبی و آبخازیا دست به تلاشهایی می‌زند که در صحنه بین‌الملل تنها نماند. در کنفرانس شانگهای در شهر دوشنبه، روسیه کوشید در اعلامیه پایانی مطالبی در این باره گنجانده شود، ولی به ظاهر نتوانست موافقت کشورهای عضو را به دست آورد. در دیدار پوتین نخست‌وزیر روسیه از ازبکستان نیز موفقیتی حاصل نشد.

در ژانویه امسال، پارلمان روسیه در پی درخواست اوکراین برای پیوستن به پیمان آتلانتیک شمالی، ناتو، برنامه استقرار سامانه موشکی مشترک با اوکراین در خاک این کشور را متوقف کرد. وزیر خارجه اوکراین می‌گوید ادامه نیافتن همکاری با روسیه برای برپا کردن یک سامانه موشکی، بدان معناست که این کشور می‌تواند با دیگر کشورها در این زمینه همکاری کند.^{۲۲}

آقای یوشچنکو در جریان درگیریهای اخیر در گرجستان، سخت از دولت گرجستان در برابر روسیه پشتیبانی کرد؛ اما حزب یولیا تیموشنکو، نخست‌وزیر اوکراین، با مصوبه پارلمان آن کشور که دولت روسیه را به خاطر اقداماتش محکوم می‌کرد، به مخالفت برخاست. حزب خانم تیموشنکو همچنین از حرکت‌های مخالف رییس جمهوری پشتیبانی کرده و سبب شده است که آقای یوشچنکو این حزب را به تلاش برای راه‌اندازی کودتا متهم کند. با از هم پاشیدن ائتلاف حاکم در اوکراین، ویکتور یوشچنکو تهدید کرده است که پارلمان را خواهد بست.

هواداران رییس جمهوری در سوم سپتامبر در اعتراض به قوانینی که قدرت او را محدود می‌کند، پارلمان را ترک کردند. این قوانین را که نخست‌وزیر اوکراین نیز از آنها پشتیبانی می‌کند، طرفداران روسیه در پارلمان اوکراین پیشنهاد کرده‌اند. اکنون خانم تیموشنکو و آقای یوشچنکو، که پیش از این همپیمان بوده‌اند و مواضع مشترک و متمایل به غرب داشته‌اند، در برابر هم قرار گرفته‌اند. یازده وزیر از دوازده وزیر آقای یوشچنکو نشست ۳ سپتامبر کابینه را تحریم کردند و رییس جمهوری اوکراین در پیامی تلویزیونی گفت: «کودتایی سیاسی در پارلمان آغاز شده است. اگر تا ۳۰ روز دیگر ائتلافی تازه برپا نشود، بر پایه قدرتی که به من داده شده پارلمان را منحل و فرمان برگزاری انتخابات تازه را صادر می‌کنم.»

اما خانم تیموشنکو، رییس جمهوری را مسبب هرج و مرج دانسته و سوگند یاد کرده است که کابینه اوکراین با وجود از هم پاشیدن ائتلاف، به کار ادامه خواهد داد. او در یکی از نشستهای کابینه گفت: «متأسفم که رییس جمهوری غیرمسئولانه رفتار کرده است. حکومت ائتلافی با دستور او نابود شده است.»^{۲۳} بحران سیاسی اوکراین پس از آن آشکار شد که تنش

○ حماس در شمار نخستین تشکیلات سیاسی بود که از اقدام روسیه پشتیبانی کرد. به گزارش ریانووستی از غزه، سخنگوی جنبش حماس در مصاحبه‌ای با این خبرگزاری گفت که جنبش حماس از به رسمیت شناخته شدن استقلال آبخازی و اوستیای جنوبی از سوی روسیه استقبال می‌کند و آترارویدادی می‌داند که به همهٔ مردمان ستم‌دیده امید می‌دهد. وی همسانی شرایط در مورد دو جمهوری جدا شده از گرجستان و ملت فلسطین را که با اشغال خاکشان از سوی اسرائیل مبارزه می‌کنند، یادآور شد.

سیاسی» نام برد و افزود: از نظر ما، رژیم گرجستان شکست خورده و ساآکاشویلی دیگر وجود ندارد. مدودف همچنین از آمادگی روسیه برای گفت‌وگو با جامعهٔ بین‌المللی دربارهٔ همهٔ مسائل از جمله حل و فصل مشکل منطقهٔ قفقاز خبر داد و گفت از جامعهٔ بین‌المللی می‌خواهیم به یادآورند چه کسی تهاجم را آغاز کرده و مسئول کشته شدن غیر نظامیان است.^{۲۴}

شناسایی استقلال اوستیای جنوبی و آبخازیا

روسیه در زمینهٔ شناسایی استقلال اوستیای جنوبی و آبخازیا دست به تلاشهایی می‌زند که در صحنهٔ بین‌الملل تنها نماند. در کنفرانس شانگهای در شهر دوشنبه، روسیه کوشید در اعلامیهٔ پایانی مطلبی در این باره گنجانده شود، ولی به ظاهر نتوانست موافقت کشورهای عضو را به دست آورد. در دیدار پوتین نخست‌وزیر روسیه از ازبکستان نیز موفقیتی حاصل نشد.

در ۵ شهریور خبرگزاری ریانووستی از مسکو خبر داد که دمیتری مدودف دستور به رسمیت شناخته شدن استقلال اوستیای جنوبی و آبخازی از سوی روسیه را

در مورد مسأله اوستیای جنوبی بسیار جدی بوده است؛ بویژه که در مورد استقلال مناطق جدایی‌خواه قفقاز با استفاده از الگوی کوزوو به غرب هشدار داده بود.

خبرگزاری «ریانووستی» ۱۸ مرداد از مسکو گزارش داد که «دمیتری مدودف» رئیس‌جمهوری فدراسیون روسیه اعلام کرده است که روسیه نمی‌گذارد شهروندان بیگناهِش در اوستیای جنوبی کشته شوند و گناهکاران کیفر خواهند دید. وی در نشست اضطراری شورای امنیت فدراسیون روسیه در کرملین گفت که بعنوان رئیس‌جمهوری، متعهد به دفاع از جان و ارزشهای شهروندان روسیه در هر جاست و افزود که روسیه همواره ضامن امنیت مردمان قفقاز بوده است و خواهد بود؛ گرجستان به مردمان بیگناه و پاسداران صلح روسیه در اوستیای جنوبی حمله کرده و پاسداران صلح گرجستان به سوی صلحبانان روسیه آتش گشوده‌اند، در صورتی که می‌بایست همراه آنها به مأموریت خود عمل کنند و پاسدار صلح باشند. رئیس‌جمهوری روسیه گفت اقدامات گرجستان نقض فاحش حقوق بین‌الملل و اعتبارنامه‌هایی است که جامعهٔ جهانی برای روسیه صادر کرده است. حضور روسیه در خاک گرجستان یکسره قانونی بوده و هست و روسیه به مأموریت خود برای پاسداری از صلح بر پایهٔ توافقهای بین‌المللی عمل می‌کند و در شرایط کنونی مهمترین هدف خود را حفظ صلح در منطقهٔ درگیری گرجستان-اوستیای جنوبی می‌داند.

همچنین خبرگزاری «ریانووستی» در ۱۹ مرداد از مسکو گزارش داد که دمیتری مدودف رئیس‌جمهوری روسیه به جرج بوش همتای آمریکایی خود توضیح داده است که روسیه در اوستیای جنوبی در پی وادار کردن گرجستان به رعایت صلح و دفاع از جان شهروندان خود است و این کار با قانون اساسی فدراسیون روسیه و قوانین هر کشور متصدّن دیگری همخوانی دارد.

اقدامات روسیه پس از عملیات نظامی

رئیس‌جمهوری روسیه در ۱۲ شهریور اعلام کرد که مسکو دیگر میخائیل ساآکاشویلی را رئیس‌جمهوری گرجستان نمی‌شناسد. به گزارش خبرگزاری فرانسه از مسکو، دمیتری مدودف در یک سخنرانی تلویزیونی از ساآکاشویلی بعنوان یک «جسد

و آینده‌ما شده و ما به آن با امید به روسیه بزرگ نگاه می‌کنیم».^{۲۶}

در حالی که قدرتهای صنعتی جهان رفتار روسیه در گرجستان را نکوهش می‌کردند، رییس جمهوری روسیه خواستار پشتیبانی کشورهای منطقه از این اقدام شد. روز ۲۸ اوت (۷ شهریور)، دمیتری مدودف در سخنانی در دوشنبه، پایتخت تاجیکستان، در نشست شانگهای گفت که کشورهای عضو سازمان همکاریهای شانگهای سیاست روسیه در گرجستان را «درک» و از اقدام روسیه پشتیبانی می‌کنند! و افزود سازمان همکاریهای شانگهای با هدف هماهنگی تلاش کشورهای عضو برای افزایش امنیت و ثبات منطقه‌ای برپا شده، اما به تازگی این منطقه شاهد کاربرد زور برای «دستیابی به برخی منافع» بوده است. رییس جمهوری روسیه «تجاوزگری گرجستان» در اوستیای جنوبی را «جنایتکارانه و غیرمسئولانه» توصیف کرد و گفت بسیار روشن است که این کار با تبانی و حتا به تحریک چه کسانی صورت گرفته است.^{۲۷}

حماس در شمار نخستین تشکیلات سیاسی بود که از اقدام روسیه پشتیبانی کرد. به گزارش ریانووستی از غزه، سخنگوی جنبش حماس در مصاحبه‌ای با این خبرگزاری گفت که جنبش حماس از به رسمیت شناخته شدن استقلال آبخازی و اوستیای جنوبی از سوی روسیه استقبال می‌کند و آنرا رویدادی می‌داند که به همهٔ مردمان ستمدیده امید می‌دهد. وی همسانی شرایط در مورد دو جمهوری جدا شده از گرجستان و ملت فلسطین را که با اشغال خاکشان از سوی اسرائیل مبارزه می‌کنند، یادآور شد.^{۲۸} گفتنی است که روسیه از نخستین کشورهایی بود که نه تنها حماس را به رسمیت شناخت، بلکه از خالد مشعل دعوت کرد تا دیداری رسمی از مسکو داشته باشد و با پوتین در کرملین گفتگو کند.

نیکاراگوئه نیز نخستین کشوری بود که استقلال اوستیای جنوبی و آبخازی را به رسمیت شناخت.^{۲۹}

نقش اتحادیه اروپا

برنار کوشنر وزیر امور خارجهٔ فرانسه در هشتم سپتامبر از تاکتیکهای آمریکای برای حل بحران گرجستان انتقاد و اعلام کرد اقدام آمریکا در رساندن

○ گرچه گرجستان کشوری آسیایی

است، ولی گرجیها می‌خواهند در چارچوب اروپا قرار گیرند و از همین رو از هنگام جدا شدن از اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۱، برای پیوستن به اروپا سخت کوشیده‌اند. عضویت در شورای اروپا، گوآم، تراسیکا، مشارکت برای صلح ناتو و... نمونه‌ای از تلاشهای گرجستان برای پیوستن به اروپا بوده است.

امضا کرده است.

مدودف همان روز در يك سخنرانی تلویزیونی گفت: «با توجه به اعلام آزادانهٔ ارادهٔ مردمان اوستیا و آبخازی، با ملاک قرار دادن منشور سازمان ملل متحد، اعلامیهٔ ۱۹۷۰ دربارهٔ اصول حقوق بین‌الملل ناظر به روابط دوستانه میان کشورها، موافقتنامهٔ هلسینکی (سازمان امنیت و همکاری اروپا) مصوب ۱۹۷۵ و دیگر اسناد پایه بین‌المللی، حکم به رسمیت شناختن استقلال اوستیای جنوبی و استقلال آبخازی از سوی فدراسیون روسیه را امضا کردم.» او دیگر کشورها را نیز فراخواند که از این الگو پیروی کنند. مدودف گفت: «این گزینشی دشوار است، اما تنها چارهٔ حفظ جان مردمان همین است».^{۲۵}

پس از این بیانه، مردمان در سوخومی پایتخت آبخازی به خیابانها آمدند و با شادی از این خبر استقبال کردند. ساکنان شهر ویران شدهٔ تسخینوالی پایتخت اوستیای جنوبی نیز با تیراندازی هوایی، تصمیم روسیه را گرامی داشتند.

در همهٔ خیابانها پرچم روسیه و اوستیای جنوبی برافراشته شد و خودروهایی با پرچم روسیه و اوستیای جنوبی در شهر به گردش درآمد. به گزارش ریانووستی، یکی از اهالی تسخینوالی گفت: «ما سه بار نسل کشی از سوی گرجستان را در ۱۰۰ سال گذشته پشت سر گذاشته‌ایم و تنها دفاع روسیه از ما ضامن امنیت

از گرجستان تصویب کرد. ۵۴۹ تن از نمایندگان به این قطعنامه رأی موافق، ۶۸ تن رأی مخالف و ۶۱ تن رأی ممتنع دادند. در این قطعنامه، از گرجستان درگیری اش با اوستیای جنوبی پشتیبانی و اقدامات روسیه محکوم شد. در قطعنامه آمده است که پارلمان اروپا قاطعانه همه آنانی را که با هدف تغییر اوضاع در اوستیای جنوبی و آبخازی «به تجاوز و زور روی می آورند» محکوم و پیشنهاد می کند که تحقیقاتی بین المللی برای شناسایی مسببان کشته شدن مردمان بیگناه انجام شود.

پارلمان اروپا «اقدام نظامی نامتناسب و غیر قابل پذیرش روسیه» در خاک گرجستان را محکوم کرد و از روسیه خواست نیروهایش را از خاک گرجستان فراخواند و حضور پاسداران صلح در اوستیای جنوبی و آبخازی را کاهش دهد.

همچنین، در این سند از تصمیم اتحادیه اروپا برای فرستادن ناظرانی به گرجستان استقبال و از مأموریت ناظران سازمان امنیت و همکاری اروپا پشتیبانی شد.

○ پرسشی که برای بسیاری از کارشناسان و سیاستمداران پیش می آید این است که آینده منطقه بحرانی قفقاز چیست؟ آیا الگوی قفقاز می تواند در دیگر نقاط جهان پیاده شود؟ آیا پس از جنگهایی که آمریکا در افغانستان (۲۰۰۱) و عراق (۲۰۰۳) به راه انداخته است، روسیه نیز می تواند حاکمیت دیگر کشورها (برای نمونه گرجستان) را زیر پا گذارد؟ آیا شناسایی رسمی يك منطقه جدایی خواه، بی رضایت و خواست دولت مادر (کوزوو) در بالکان، از سوی غرب و سپس در قفقاز (اوستیای جنوبی و آبخازیا) از سوی روسیه، می تواند در مناطق دیگر (قره باغ، ترانس دنیستر و...) نیز تکرار شود؟

کمکهای بشر دوستانه به گرجستان با ناوهای جنگی، خطر بالا گرفتن تنش میان غرب و روسیه را افزایش می دهد. در هفتم سپتامبر يك ناو جنگی آمریکا در ۱۰ کیلومتری محل استقرار نیروهای روسی محموله‌یی از کمکهای بشر دوستانه به گرجستان را تخلیه کرده بود. کوشنر در ششم سپتامبر نیز پس از نشستی با وزیران امور خارجه اتحادیه اروپا در پاریس به خبرنگاران گفته بود: «بحران گرجستان تنها می تواند از راههای سیاسی حل و فصل شود نه با ناو جنگی». کوشنر همچنین درباره ارزشهای عملی سفر دیک چنی معاون رییس جمهوری آمریکا به گرجستان و دیگر کشورهای مشترک المنافع ابراز تردید کرده بود.

اروپا می کوشد در هماهنگی با آمریکا، روسیه را وادارد که نیروهایش را از منطقه بحرانی در خاک گرجستان فراخواند. دیک چنی که پس از قفقاز به ایتالیا رفته بود بر همکاریهای بیشتر اروپا و آمریکا بر حل مسأله گرجستان تأکید کرد و فرانکو فراتینی وزیر امور خارجه ایتالیا نیز در همین زمینه سخن گفت. فراتینی پس از دیدار با دیک چنی در حاشیه کنفرانس امنیتی در ایتالیا به خبرنگاران گفت: «بحران قفقاز بی همکاری نزدیک اروپا و آمریکا که به آن دست خواهیم یافت، حل شدنی نیست.» چنی نیز گفت: «روسیه يك گزینه دارد و البته ماهم مسؤولیتهایی داریم. ما خوب می دانیم که اگر کشوری اجازه یابد یکجانبه مرزهای کشوری دیگر را تغییر دهد، این وضع باز هم پیش خواهد آمد.» چنی در بخش دیگری از سخنان خود روسیه را متهم کرد که نفت و گاز خود را همچون ابزاری سیاسی به کار می گیرد و افزود روسیه با فروش جنگ افزارهای پیشرفته به سوریه و ایران، چشم انداز صلح در خاور میانه را تیره و تار کرده است. او همچنین مدعی شد که استقرار سامانه پدافند موشکی آمریکا در لهستان و جمهوری چک با هدف پاسداری از غرب در برابر حمله کشورهای خاور میانه است و خطری برای روسیه شمرده نمی شود. چنی گفت آمریکا کوشیده بود این طرح را با همکاری روسیه اجرا کند، اما روسها این پیشنهاد را با پر خاشگری به لهستان پاسخ دادند.^{۳۰}

قطعنامه پارلمان اروپا درباره گرجستان

پارلمان اروپا در سوم سپتامبر قطعنامه‌ای در پشتیبانی

پس از دیدار با مدودف راهی گرجستان شد تا با میخائیل ساآکاشویلی گفت‌وگو کند. روسیه پس از جنگ پنج روزه با گرجستان از برقراری تماس مستقیم با سران گرجستان خودداری کرده و مدودف به علت رعایت نکردن بخش‌هایی از توافقنامه آتش‌بس، از سوی کشورهای غربی بویژه ایالات متحده آمریکا مورد انتقاد قرار گرفته است. البته اروپا که سخت وابسته به نفت و گاز روسیه است در برابر روسیه محتاط‌تر عمل کرده است. آنگلا مرکل، صدراعظم آلمان گفته است که سفر رییس جمهوری فرانسه به مسکو برنامه ۶ بندی صلح را شفاف و روشن کند و از دید او اتحادیه اروپا می‌خواهد روابط خود را با مسکو ادامه دهد؛ هر چند نمی‌پذیرد که برنامه ۶ بندی که اروپاییان آن را به نتیجه رسانده‌اند، نقض شود. دست‌اندرکاران بلندپایه فرانسه اعلام کرده‌اند که در چند مورد تلاش خواهند کرد: فرستادن ناظران از اتحادیه اروپا به گرجستان، تعیین جدول زمانی برای

نمایندگان در پارلمان اروپا نشست فوق‌العاده سران اتحادیه اروپا برای بررسی بحران گرجستان و برگزاری کنفرانس بین‌المللی پشتیبانان گرجستان را سودمند دانستند و همه طرف‌ها را به فراهم ساختن زمینه دسترسی آزاد به آسیب‌دیدگان فراخواندند و از اتحادیه اروپا خواستند برای یافتن راهکارهای پایان دادن به بحران قفقاز به برگزاری کنفرانس صلح در قفقاز دست زنند.^{۳۱}

طرح سارکوزی

پس از درگیر شدن گرجستان با روسیه، اتحادیه اروپا که از گرجستان پشتیبانی می‌کند، دست به تلاش‌های گسترده زد. گرچه گرجستان کشوری آسیایی است، ولی گرجی‌ها می‌خواهند در چارچوب اروپا قرار گیرند و از همین‌رو از هنگام جدا شدن از اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۱، برای پیوستن به اروپا سخت کوشیده‌اند. عضویت در شورای اروپا، گوآم، تراسیکا، مشارکت برای صلح ناتو و... نمونه‌ای از تلاش‌های گرجستان برای پیوستن به اروپا بوده است. طرح شش ماده‌ای سارکوزی رییس جمهوری فرانسه و رییس دوره‌ای اتحادیه اروپا نشان‌دهنده عزم راسخ اروپا به وارد شدن در بحران گرجستان است. در دیدار رییس جمهوری فرانسه از مسکو، رهبران دو کشور در اعلامیه‌ای اصول زیر برای حل مناقشه را اعلام و طرف‌های درگیر را به رعایت آن فراخواندند:

○ روسیه اکنون با توانمندی و اقتدار بیشتری در سنجش با چند سال پیش در صحنه است. حل مسأله چچن و فرونشستن نسبی بحران در قفقاز شمالی، اصلاحات اقتصادی و بهبود نسبی وضع اقتصادی شهروندان روسی، پیشرفت مبارزه با مافیای گسترده در روسیه و کاهش گروه‌های تبهکار، و بر سر هم ثبات سیاسی و اقتصادی به روسیه این امکان را داده است که در عرصه بین‌الملل با دستی بازتر عمل کند. روسیه بعنوان قدرت هسته‌ای و دارنده حق و تو در شورای امنیت، بر آن است که به آمریکا اجازه دخالت در امور خود را ندهد؛ بویژه آنکه آمریکا در افغانستان و عراق پرونده‌ای سیاه دارد و نمی‌تواند مانع عملیات روسیه در رفع تهدیدات امنیتی در مرزهای خود شود.

- ۱- خودداری از به کار گرفتن نیروهای نظامی
- ۲- توقف همه اقدامات نظامی
- ۳- دسترسی آزاد به کمک‌های بشر دوستانه
- ۴- بازگشت نیروهای مسلح گرجستان به مقر دائم خود
- ۵- بازگشت نیروهای مسلح فدراسیون روسیه به جایی که پیش از آغاز عملیات نظامی بوده‌اند
- ۶- آغاز بررس‌های بین‌المللی درباره آینده اوستیای جنوبی و آبخازی و راه‌های تأمین امنیت پایدار برای آنها.^{۳۲}

رییس جمهوری فرانسه، در هشتم سپتامبر (۱۸ شهریور) درست یک ماه پس از جنگ میان روسیه و گرجستان، همراه خاویر سولانا مسئول سیاست خارجی و امنیتی اتحادیه اروپایی و همچنین خوزه مانوئل باروسو رییس کمیسیون اروپایی به مسکو رفت و

○ از دید روس‌ها، اگر آمریکایی‌ها بتواند مایه‌های خطر برای امنیت ملی و منافع حیاتی خود را در فراسوی اقیانوس‌ها بازور از میان بردارد، طبیعی است که روسیه حق دست زدن به چنین کاری را در کنار مرزهای خود خواهد داشت. بدین سان، با رفتارهایی که آمریکا و روسیه در پیش گرفته‌اند، نظام بین‌الملل تبدیل به نظامی زورمدار شده است که کشورهای کوچک با استقلال آسیب‌پذیر، سهم و نقشی اندک در آن دارند؛ نظامی که باید دگرگون شود.

حتی چند سال به درازا بکشد.^{۳۴}

واکنش تند گروه ۷

کشورهای عضو گروه ۷- آمریکا، ژاپن، آلمان، ایتالیا، بریتانیا، فرانسه و کانادا- با صدور بیانیه‌ای، به کار گرفته شدن نامتناسب نیروی نظامی از سوی روسیه در برابر گرجستان را محکوم و پشتیبانی بی‌چون و چرای خود را از حق حاکمیت گرجستان اعلام کرده‌اند. در این بیانیه آمده است که اقدام روسیه، بعنوان عضوی از گروه ۸، در به رسمیت شناختن استقلال آبخازی و اوستیای جنوبی به معنای خدشه‌دار کردن حق حاکمیت گرجستان و مغایر قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل است که روسیه به آنها رأی مثبت داده است. گفتنی است که از ۱۹۹۴ روسیه نیز در نشست کشورهای گروه ۷ حضور می‌یابد و از همین رو، این گروه را گروه ۸ می‌خوانند.

کشورهای عضو گروه ۷ از روسیه خواسته‌اند طرح صلح شش‌بندی فرانسه برای خاتمه دادن به درگیری نظامی روسیه و گرجستان را که به تصویب دو کشور رسیده است بی‌کم و کاستی اجرا کند و بویژه واحدهای نظامی خود را از مناطقی از خاک گرجستان که در تصرف دارند فراخواند. هم‌زمان، برنار کوشنر، وزیر خارجه فرانسه که کشورش ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپا دارد،

خروج نیروهای روسی از خاک گرجستان و گفتگوهای بین‌المللی بر سر آینده اوستیای جنوبی و آبخازی. روسیه می‌گوید که نیروهایش را تنها از مناطق بیرون از این دو منطقه جدایی خواه فرا خواهد خواند، آنهم با این شرط که ناظران و نیروهای پلیس در اوستیای جنوبی و آبخازی مستقر شوند تا از حمله دوباره نیروهای گرجستان به این مناطق جلوگیری کنند. مسکو همچنین خواستار آن است که گرجستان پیمان عدم تجاوز را امضا کند. روسیه همچنین تأکید می‌کند که نیروهای گرجستان مطابق با توافقنامه ۶ بندی هنوز به مقر اصلی خود بازنگشته‌اند.^{۳۳} در برابر، کشورهای غربی می‌گویند که روسیه توافقنامه ۶ بندی را اجرا نکرده است و از روسیه خواسته‌اند هر چه زودتر نیروهای خود را از گرجستان فراخواند. ایالات متحده و دیگر کشورهای غربی همچنین اقدام دیمیتری مدودف رییس جمهور روسیه را در به رسمیت شناختن اوستیای جنوبی و آبخازی محکوم کرده‌اند.

گرجستان و روسیه در دادگاه لاهه

به گزارش واحد مرکزی خبر به نقل از خبرگزاری فرانسه، در پی درگیری مسلحانه گرجستان و روسیه بر سر اوستیای جنوبی، تفلیس از دیوان بین‌المللی دادگستری خواست بی‌درنگ به روسیه دستور دهد «پاکسازی تازدی» در دو منطقه جدایی خواه اوستیای جنوبی و آبخازی را متوقف کند. نشست دیوان برای رسیدگی به شکایت گرجستان از روسیه درباره اوستیای جنوبی و آبخازی، دوشنبه ۱۸ شهریور در لاهه آغاز شد.

درخواست دولت گرجستان از دیوان بین‌المللی دادگستری این است که به روسیه دستور دهد به پاکسازی تازدی در اوستیای جنوبی و آبخازی پایان بخشد و به آوارگان گرجی ساکن این دو منطقه اجازه دهد به خانه‌های خود بازگردند.

بیشتر ساکنان این دو منطقه که با حاکمیت گرجستان بر سرزمینشان مخالفند، به تابعیت روسیه درآمده‌اند.

گفته می‌شود که دیوان بین‌المللی دادگستری در آینده نزدیک درباره تدابیر فوری مورد نظر گرجستان تصمیم خواهد گرفت، ولی صدور رأی نهایی این نهاد قضایی درباره شکایت تفلیس از مسکو چه بسا چند ماه یا

کشورهای منطقه باشد... کشورهای منطقه پس از این حادثه باید بدانند دعوت از کشورهای خارج از منطقه به مفهوم مشارکت دادن آنها در تولید بحران است و به طور قطع مشکل رفع نخواهد شد. حادثه‌ای که در گرجستان اتفاق افتاد، بر اساس محاسبه اشتباه، تصور غلط از بازخوردها و استفاده از زور و نیروی نظامی دولت این کشور صورت گرفت و طبیعی است هر اقدامی عکس‌العمل خاص خود را دارد. نکته ظریف این موضوع فعالیت قدرت‌های خارج از منطقه به ویژه آمریکا و رژیم صهیونیستی در تحولات گرجستان است. تأکید ایران این است که مسائل منطقه باید بر اساس گفتگو و به صورت مسالمت‌آمیز و طبق قانون و عدالت حل و فصل شود.

بر اساس تأکید رییس‌جمهور ایران، توسعه و تحکیم روابط همه‌جانبه در زمینه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی با کشورهای قفقاز اولویت اصلی ایران است. در تحولات اخیر گرجستان نیت آمریکا و رژیم صهیونیستی کاملاً آشکار شد و جمهوری اسلامی ایران مخالف جنگ در هر منطقه از دنیا و معتقد است که مسائل منطقه‌ای و جهانی با مذاکره و گفت‌وگو قابل حل است»^{۳۶}.

آینده قفقاز

پرسشی که برای بسیاری از کارشناسان و سیاستمداران پیش می‌آید این است که آینده منطقه بحرانی قفقاز چیست؟ آیا الگوی قفقاز می‌تواند در دیگر نقاط جهان پیاده شود؟ آیا پس از جنگ‌هایی که آمریکا در افغانستان (۲۰۰۱) و عراق (۲۰۰۳) به راه انداخته است، روسیه نیز می‌تواند حاکمیت دیگر کشورها (برای نمونه گرجستان) را زیر پا گذارد؟ آیا شناسایی رسمی یک منطقه جدایی‌خواه، بی‌رضایت و خواست دولت مادر (کوزوو) در بالکان، از سوی غرب و سپس در قفقاز (اوستیای جنوبی و آبخازیا) از سوی روسیه، می‌تواند در مناطق دیگر (قره‌باغ، ترانس دنیستر و...) نیز تکرار شود؟ باید یادآور شد که عوامل و بازیگران گوناگون در این زمینه نقش دارند. روشن است که روسیه اکنون با توانمندی و اقتدار بیشتری در سنجش با چند سال پیش در صحنه است. حل مسأله چین و فرونشستن نسبی بحران در قفقاز شمالی، اصلاحات اقتصادی و بهبود

○ پس از درگیری گرجستان با روسیه و بروز اختلال در جریان صدور نفت از خط لوله باکو - تفلیس - جیحان و حتماً قطع شدن آن به علت انفجاری که به دست پ کا کا در مسیر ترکیه رخ داد، جمهوری آذربایجان صدور نفت از مسیرهای دیگر از جمله ایران را دوباره مطرح کرد که مایه نگرانی ترکیه شد. از همین رو، رجب طیب اردوغان نخست‌وزیر ترکیه در ۱۱ اوت (۲۱ مرداد) برپایی «اتلاف قفقاز» با شرکت ارمنستان، گرجستان، آذربایجان، روسیه، آمریکا و ترکیه را با هدف کاهش دادن تنش‌ها و ایجاد ثبات در منطقه پیشنهاد کرد.

گفت کشورهای عضو اتحادیه در واکنش به رفتار روسیه در گرجستان، وضع تحریم‌هایی در مورد روسیه را در دست بررسی دارند.^{۳۵}

موضع ایران و تحولات قفقاز

به گزارش سایت فارسی خبرگزاری ریانووستی روسیه، متکی وزیر امور خارجه ایران تحولات گرجستان را زنگ خطری برای منطقه ارزیابی کرد و هدف بنیادی سیاست خارجی ایران را برقراری نظام عادلانه در مناسبات بین‌المللی دانست.

وی در مراسم بزرگداشت شهیدان رجایی و باهنر در تبریز گفت: «معتقدیم باید امکان تصمیم‌گیری برای همه ملت‌ها و کشورها فراهم شود نه اینکه عده‌ای کشورهای خاص برای کل دنیا تصمیم بگیرند. جمهوری اسلامی ایران معتقد است موضوع قفقاز همانند لبنان باید بر اساس قانون و عدالت و در چارچوب همکاری‌های منطقه‌ای ساماندهی شود و ما آماده کمک به حل آن هستیم.» وزیر امور خارجه ایران همچنین اعلام کرد: «تحولات گرجستان باید هشدار و زنگ خطری برای

شناسایی استقلال یکجانبه کوزوو در آغاز ۲۰۰۸، به اندازه کافی بهانه به دست روسیه برای جنگ با گرجستان داده است. از دید روسها، اگر آمریکا می‌تواند مایه‌های خطر برای امنیت ملی و منافع حیاتی خود را در فراسوی اقیانوسها بازور از میان بردارد، طبیعی است که روسیه حق دست زدن به چنین کاری را در کنار مرزهای خود خواهد داشت. بدین‌سان، با رفتارهایی که آمریکا و روسیه در پیش گرفته‌اند، نظام بین‌الملل تبدیل به نظامی زورمدار شده است که کشورهای کوچک با استقلال آسیب‌پذیر، سهم و نقشی اندک در آن دارند؛ نظامی که باید دگرگون شود.

با اعلام قطع روابط دیپلماتیک گرجستان با روسیه در ۱۲ شهریور ۱۳۸۷، سفارت روسیه در گرجستان بسته شد. آندره اسماگا که از سفارت روسیه برای دریافت یادداشت رسمی قطع روابط به وزارت خارجه گرجستان رفته بود گفت به نظر من این یک اشتباه دیگر گرجستان است که به هیچ‌رو به حل مشکلات کنونی کمک نمی‌کند.^{۳۸} با قطع روابط دیپلماتیک میان دو کشور و بسته شدن سفارت و کنسولگری روسیه در تفلیس دشواریهای بسیار در روند مناسبات ویژه گفتگوها میان دو کشور پدید خواهد آمد. انبوهی از شهروندان گرجی در روسیه زندگی می‌کنند و درآمد خود را برای خویشاوندان خود در گرجستان می‌فرستند. شمار گرجیهایی نیز که در روسیه کار می‌کنند و میان دو کشور در رفت و آمدند، کم نیست.

○ پیشنهاد ترکیه که در راستای منافع آن کشور و کنار گذاشتن ایران از این معادله منطقه‌ای است، با اعتراض ضمنی جمهوری اسلامی روبه‌رو شد و ایران در برابر خودسری ترکیه، پس از دیدار نعلبندیان با وزیر امور خارجه ایران و یادآوری این نکته به ترکیه که ائتلاف قفقاز بی حضور ایران پانخواهد گرفت، وزیر امور خارجه را به مسکو، برلن، باکو و تفلیس روانه کرد.

نسبی وضع اقتصادی شهروندان روسی، پیشرفت مبارزه با مافیای گسترده در روسیه و کاهش گروههای تبهکار، و بر سر هم ثبات سیاسی و اقتصادی به روسیه این امکان را داده است که در عرصه بین‌الملل با دستی بازتر عمل کند. روسیه بعنوان قدرت هسته‌ای و دارنده حق و تو در شورای امنیت، بر آن است که به آمریکا اجازه دخالت در امور خود را ندهد؛ بویژه آنکه آمریکا در افغانستان و عراق پرونده‌ای سیاه دارد و نمی‌تواند مانع عملیات روسیه در رفع تهدیدات امنیتی در مرزهای خود شود. ورود آمریکا به بهانه درگیری کنونی می‌تواند به طولانی‌تر شدن روند حل مسئله بینجامد.

ایالات متحده خواستار پایان گرفتن جنگ و بازگشت طرفهای درگیر به مواضعشان پیش از درگیری است. دیدار وزیر خارجه آمریکا از تفلیس گرچه نشانه پشتیبانی از گرجستان است، ولی می‌توان گفت که بیشتر برای راضی کردن گرجستان به پایان دادن جنگ صورت گرفته است. درخواست آمریکا از روسیه برای فراهم کردن امکان رسیدن کمکهای بشردوستانه به جنگ‌زدگان هم نشان می‌دهد که آمریکا در پی رویارویی نظامی با روسیه در این منطقه نیست.

شناسایی استقلال اوستیای جنوبی و آبخازیا از سوی دولت و دوما فدراسیون روسیه، برای غرب شگفت‌انگیز بود. چنان که گفته شد، پس از آن نیز «دیمیتری مدودف» رئیس‌جمهور فدراسیون روسیه در پنجم شهریور ۱۳۸۷ حکم به رسمیت شناخته شدن استقلال اوستیای جنوبی و آبخازی از سوی روسیه را امضا کرد.^{۳۷}

با این اقدام روسیه، روابط روسیه و غرب به تیرگی گراییده است. نشست اضطراری اتحادیه اروپا در ۱۱ شهریور نتوانست به جمع‌بندی یکدستی برسد. گمان نمی‌رود تهدید روسیه به اخراج از گروه جی ۸ نیز بتواند موضع روسیه را دگرگون کند. در شورای امنیت هم با وجود چند نشست، امکان صدور قطعنامه‌ای کارساز بر ضد روسیه، بعنوان یکی از پنج عضو دائم و دارای حق و تو، فراهم نشده است. از سوی دیگر، آمریکا خود با حمله نظامی گسترده به افغانستان در ۲۰۰۱ و اشغال نظامی عراق در ۲۰۰۳ و

ائتلاف قفقاز

پس از دیدار نعلبندیان با وزیر امور خارجه ایران و یادآوری این نکته به ترکیه که ائتلاف قفقاز بی حضور ایران پا نخواهد گرفت، وزیر امور خارجه را به مسکو، برلن، باکو و تفلیس روانه کرد و برپایه گزارشها، دیدار متکی با دولتمردان بلندپایه آذربایجان و گرجستان نتایج خوبی داشته است.

در دیدار ۲۷ شهریور وزیر امور خارجه ایران و وزیر امور خارجه ارمنستان، بر حل و فصل مناقشات منطقه‌ای، بویژه بحران قفقاز در پرتو همکاری کشورهای منطقه تأکید شد. متکی در پایان دیدار با همتای ارمنی خود، در یک نشست خبری مشترک با او گفت با نگاهی ژرف و کارشناسانه و برپایه اطلاعات

پس از درگیری گرجستان با روسیه و بروز اختلال در جریان صدور نفت از خط لوله باکو - تفلیس - جیحان و حتا قطع شدن آن به علت انفجاری که به دست پ کاکا در مسیر ترکیه رخ داد، جمهوری آذربایجان صدور نفت از مسیرهای دیگر از جمله ایران را دوباره مطرح کرد که مایه نگرانی ترکیه شد. از همین رو، رجب طیب اردوغان نخست‌وزیر ترکیه در ۱۱ اوت (۲۱ مرداد) برپایه «ائتلاف قفقاز» با شرکت ارمنستان، گرجستان، آذربایجان، روسیه، آمریکا و ترکیه را با هدف کاهش دادن تنشها و ایجاد ثبات در منطقه پیشنهاد کرد که به گفته ترکها با استقبال رهبران منطقه روبه‌رو شده است. ۲۹.

به گزارش خبرگزاری مهر در ۱۱ شهریور ۱۳۸۷ وزیر امور خارجه ترکیه از سفر هیأتی از کشورش به ایروان به منظور گفتگو با دست‌اندرکاران در ارمنستان درباره ائتلاف قفقاز خبر داد. «علی باباجان» به خبرنگاران گفت: سفر هیأت ترک به ایروان با هدف ترسیم خطوط ائتلاف قفقاز انجام می‌شود. به نوشته روزنامه حریت، ائتلاف قفقاز آخرین تلاش ترکیه برای برقراری صلح میان روسیه و گرجستان به شمار می‌آید. پس از آن، وزیر خارجه ترکیه در استانبول میزبان همتای گرجی خود شد و سپس در همانجا با «سرگئی لاوروف» وزیر امور خارجه روسیه به گفتگو نشست.

عبدالله گل رییس جمهوری ترکیه در اقدامی پیش‌بینی ناپذیر، به دعوت سرژ سرکیسیان رییس جمهوری ارمنستان برای تماشای مسابقه فوتبال میان تیمهای ملی ترکیه و ارمنستان که در ایروان برگزار می‌شد، در ۱۶ شهریور ۱۳۸۷ به ایروان رفت. این نخستین دیدار یک دولتمرد بلندپایه ترکیه از ارمنستان بوده و به نظر می‌رسد که در راستای عملی ساختن «ائتلاف قفقاز» انجام گرفته باشد. پیشنهاد ترکیه که در راستای منافع آن کشور و کنار گذاشتن ایران از این معادله منطقه‌ای است، با اعتراض ضمنی جمهوری اسلامی روبه‌رو شد و ایران در برابر خودسری ترکیه،

○ هرگونه رفتار بیرون از چارچوب هنجارهای شناخته شده بین‌المللی می‌تواند الگویی برای دیگر بازیگران (دولتها، سازمانها و نهادهای غیردولتی) شود. روش آمریکا در حمله به افغانستان، اشغال نظامی عراق، در پیش گرفتن شیوه‌های نامناسب و زورمدار در برابر پرونده هسته‌ای ایران، اعلام شناسایی کوزوو بی رضایت کشور مادر، استقرار سامانه پدافند موشکی در اروپای مرکزی و گسترش ناتو به سوی خاور و راه انداختن جنگ سردی تازه، یکجانبه‌گرایی، رفتار دوگانه در مورد مسائل بین‌المللی و... مایه تنش در روابط بین‌الملل شده است. در برابر، رفتار روسیه با کشوری مستقل و عضو سازمان ملل همچون گرجستان و پشتیبانی آن از جدایی خواهان اوستیای جنوبی و آبخازیا و نیز ارمنیان در قره‌باغ و... همچون رفتار آمریکا نکوهیده و محکوم است.

یادداشتها

۱۶. اوکراین صدور تجهیزات نظامی به گرجستان را تایید کرد، سایت فارسی ریانووستی، ۱۳۸۷/۵/۱۷، ۱۳:۵۳
۱۷. سایت فارسی بی بی سی، شنبه ۲۳ اوت ۲۰۰۸-شهریور ۱۳۸۷
۱۸. اعتماد، ۲۴ شهریور ۱۳۸۷
۱۹. ایران، گروه بین الملل، مورخ ۱۳۸۷/۶/۴
۲۰. ایران، گروه بین الملل، مورخ ۱۳۸۷/۶/۷
۲۱. سایت ایراس، دوشنبه ۱۱ شهریور ۱۳۸۷
۲۲. جاناتان مارکوس، تحلیلگر مسایل دیپلماتیک بی بی سی، سایت فارسی بی بی سی، شنبه ۱۶ اوت ۲۰۰۸-۲۶ مرداد ۱۳۸۷
۲۳. سایت فارسی بی بی سی، چهارشنبه ۳ سپتامبر ۲۰۰۸-۱۳ شهریور ۱۳۸۷
۲۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، ۱۳ شهریور ۱۳۸۷
۲۵. خبرگزاری ریانووستی، ۵ شهریور ۱۳۸۷
۲۶. خبرگزاری ریانووستی، ۵ شهریور ۱۳۸۷
۲۷. خبرگزاری بی بی سی، ۲۸ اوت ۲۰۰۸ برابر ۷ شهریور ۱۳۸۷
۲۸. خبرگزاری ریانووستی، ۵ شهریور ۱۳۸۷
۲۹. خبرگزاری ریانووستی، ۱۴ شهریور ۱۳۸۷
۳۰. انتقاد فرانسه از رویکرد آمریکا در قبال روسیه، کوشنر؛ خطر تشدید تنش های غرب و روسیه جدی است، اعتماد، ۱۸ شهریور ۱۳۸۷
۳۱. خبرگزاری «ریانووستی»، ۱۳/۶/۱۳۸۷
۳۲. همشهری آنلاین، ۲۳ مرداد ۱۳۸۷
۳۳. سفر سارکوزی به مسکو و تفلیس برای حل و فصل بحران قفقاز، اعتماد ملی، ۱۹ شهریور ۱۳۸۷
۳۴. همشهری آنلاین
۳۵. سایت فارسی بی بی سی، پنجشنبه ۲۸ اوت ۲۰۰۸-۷ شهریور ۱۳۸۷
۳۶. IRIB. NEWS، خبرگزاری «ریانووستی» روسیه، ۹ شهریور ماه
۳۷. سایت فارسی ریانووستی، ۱۳۸۷/۶/۵
۳۸. خبرگزاری ریانووستی، ۱۲ شهریور ۱۳۸۷
۳۹. سفر هیأت ترکی به ارمنستان برای مذاکره درباره ائتلاف قفقاز، خبرگزاری مهر، ۱۱ شهریور ۱۳۸۷
۴۰. سایت ایراس، ۲۷ شهریور ۱۳۸۷
۴۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، ۱۳/۶/۱۳۸۷

میدانی به این نتیجه رسیده ایم که بحران در منطقه قفقاز، در سایه سیگانها و برآوردهای نادرست با دخالت برخی عوامل بیرونی از منطقه پدید آمده و مشکلاتی در منطقه به بار آمده است.^{۴۰}

به درخواست رییس جمهوری روسیه از جامعه بین المللی برای شناسایی و معرفی آغازگر تهاجم به اوستیا و مسئول کشته شدن غیرنظامیان، مقرر شد کنفرانسی بین المللی در رم برگزار شود و فرانکو فراتینی وزیر خارجه ایتالیا در ۲۶ اوت از تمایل کشورش به میزبانی کنفرانس قفقاز خبر داد. در سفر فراتینی به مسکو و تفلیس، دعوتنامه های شرکت در این کنفرانس به مقامات روس و گرجی داده شد.^{۴۱}

در پایان باید یادآور شد که هرگونه رفتار بیرون از چارچوب هنجارهای شناخته شده بین المللی می تواند الگویی برای دیگر بازیگران (دولتها، سازمانها و نهادهای غیردولتی) شود. روش آمریکا در حمله به افغانستان، اشغال نظامی عراق، در پیش گرفتن شیوه های نامناسب و زورمدار در برابر پرونده هسته ای ایران، اعلام شناسایی کوزوو بی رضایت کشور مادر، استقرار سامانه پدافند موشکی در اروپای مرکزی و گسترش ناتو به سوی خاور و راه انداختن جنگ سردی تازه، یکجانبه گرایی، رفتار دوگانه در مورد مسائل بین المللی و... مایه تنش در روابط بین الملل شده است. در برابر رفتار روسیه با کشوری مستقل و عضو سازمان ملل همچون گرجستان و پشتیبانی آن از جدایی خواهان اوستیای جنوبی و آبخازیا و نیز ارمنیان در قره باغ و... همچون رفتار آمریکا نکوهیده و محکوم است. شایسته است همه روشنفکران، نهادهای غیر دولتی و سازمانهای بین المللی، جدا از دولتها، این رفتارها و سیاستها را تقبیح کنند. گفتنی است که بحران قفقاز، چنانچه پایان نیابد، می تواند به امنیت ملی ایران نیز آسیب رساند. باید هوشیار بود و از فرصتها با ابزارهای دیپلماتیک بهره گرفت. با مدیریت نادرست این بحران و چشم بستن بر آنچه در پیرامون ایران می گذرد، امنیت و ثبات اقتصادی کشور سخت زیان خواهد دید.